

ROZSUDEK SOUDNÍHO DVORA (velkého senátu)

7. září 2004*

Ve věci C-127/02,

jejímž předmětem je žádost o rozhodnutí o předběžné otázce na základě článku 234 ES,

předložená Raad van State (Nizozemsko), rozhodnutím ze dne 27. března 2002, zapsaným do rejstříku Soudního dvora dne 8. dubna 2002, v řízení

Landelijke Vereniging tot Behoud van de Waddenzee,

Nederlandse Vereniging tot Bescherming van Vogels

proti

Staatssecretaris van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij,

* Jednací jazyk: nizozemština.

za přítomnosti:

Coöperatieve Producentenorganisatie van de Nederlandse Kokkelvisserij UA,

SOUDNÍ DVŮR (velký senát),

ve složení V. Skouris, předseda, P. Jann, C. W. A. Timmermans, C. Gulmann (zpravodaj), J.-P. Puissochet a J. N. Cunha Rodrigues, předsedové senátů, R. Schintgen, S. von Bahr a R. Silva de Lapuerta, soudci,

generální advokátka: J. Kokott,

vedoucí soudní kanceláře: M.-F. Contet, vrchní rada,

s přihlédnutím k písemné části řízení a po jednání konaném dne 18. listopadu 2003,

s ohledem na vyjádření předložená:

— za Landelijke Vereniging tot Behoud van de Waddenzee C. A. M. Romboutsem, advocaat,

— za Nederlandse Vereniging tot Bescherming van Vogels A. J. Durville, advocaat,

- za Coöperatieve Producentenorganisatie van de Nederlandse Kokkelvisserij UA G. van der Wal, advocaat,

- za nizozemskou vládu H. G. Sevenster a N. A. J. Belem, jako zmocněnci,

- za Komisi Evropských společenství G. Valerem Jordanou, jako zmocněncem, ve spolupráci s J. Stuyckem, avocat,

po vyslechnutí stanoviska generální advokátky na jednání konaném dne 29. ledna 2004,

vydává tento

Rozsudek

- 1 Žádost o rozhodnutí o předběžné otázce se týká výkladu článku 6 směrnice Rady 92/43/EHS ze dne 21. května 1992 o ochraně přírodních stanovišť, volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin (Úř. věst. L 206, s. 7; Zvl. vyd. 15/02, s. 102, dále jen „směrnice o stanovištích“).

- 2 Tato žádost byla předložena v rámci sporu mezi Landelijke Vereniging tot Behoud van Waddenzee (Národní sdružení pro ochranu moře Waddenzee, dále jen „Waddenvereniging“) a Nederlandse Vereniging tot Bescherming van Vogels (Nizozemské sdružení pro ochranu ptáků, dále jen „Vogelbeschermingsvereniging“) a Staatssecretaris van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij (státním tajemníkem pro zemědělství, přírodní dědictví a rybolov, dále jen „státní tajemník“) ohledně koncesí vydaných posledně uvedeným Coöperatieve Producentenorganisatie van de Nederlandse Kokkelvisserij UA (Družstvo lovců srdcovky jedlé v Nizozemsku, dále jen „PO Kokkelvisserij“) pro mechanický lov srdcovky jedlé ve zvláště chráněné oblasti (dále jen „ZCHO“) moře Waddenzee, označené ve smyslu článku 4 směrnice Rady 79/409/EHS ze dne 2. dubna 1979 o ochraně volně žijících ptáků (Úř. věst. L 103, s. 1; Zvl. vyd. 15/01, s. 98, dále jen „směrnice o ptácích“).

Právní rámec

Směrnice o ptácích

- 3 Článek 4 odst. 1 a 2 směrnice o ptácích ukládá členským státům zařadit do ZCHO území odpovídající ornitologickým kritériím určeným těmito ustanoveními.
- 4 Článek 4 odst. 4 směrnice o ptácích stanoví:

„S ohledem na ochranu oblastí uvedených v odstavcích 1 a 2 přijmou členské státy vhodná opatření pro předcházení znečišťování nebo poškozování stanovišť nebo

jakýchkoliv rušivých zásahů, které negativně ovlivňují ptáky, pokud by mohly být významné z hlediska cílů tohoto článku. Členské státy musí rovněž usilovat o předcházení znečišťování nebo poškozování stanovišť mimo tyto chráněné oblasti.“

Směrnice o stanovištích

5 Článek 6 směrnice o stanovištích stanoví:

„1. Pro zvláštní oblasti ochrany stanoví členské státy nezbytná ochranná opatření zahrnující v případě potřeby odpovídající plány péče vypracované speciálně pro dané lokality nebo integrované do jiných plánů rozvoje a vhodná opatření právního, správního nebo smluvního charakteru, která odpovídají ekologickým požadavkům typů přírodních stanovišť uvedených v příloze I a druhů uvedených v příloze II, jež se na těchto lokalitách vyskytují.

2. Členské státy přijmou vhodná opatření, aby v oblastech zvláštní ochrany vyloučily poškozování přírodních stanovišť a stanovišť druhů ani k vyrušování druhů, pro něž jsou tato území určena, pokud by takové vyrušování mohlo být významné ve vztahu k cílům této směrnice.

3. Jakýkoli plán nebo projekt, který s určitou lokalitou přímo nesouvisí nebo není pro péči o ni nezbytný, avšak bude mít pravděpodobně na tuto lokalitu významný vliv, a to buď samostatně, nebo v kombinaci s jinými plány nebo projekty, podléhá

odpovídajícímu posouzení jeho důsledků pro lokalitu z hlediska cílů její ochrany. S přihlédnutím k výsledkům uvedeného hodnocení důsledků pro lokalitu a s výhradou odstavce 4 schválí příslušné orgány příslušného státu tento plán nebo projekt teprve poté, co se ujistí, že nebude mít nepříznivý účinek na celistvost příslušné lokality, a co si v případě potřeby opatří stanovisko široké veřejnosti.

4. Pokud navzdory negativnímu výsledku posouzení důsledků pro lokalitu musí být určitý plán nebo projekt z naléhavých důvodů převažujícího veřejného zájmu, včetně důvodů sociálního a ekonomického charakteru, přesto uskutečněn a není-li k dispozici žádné alternativní řešení, zajistí členský stát veškerá kompenzační opatření nezbytná pro zajištění ochrany celkové soudržnosti sítě NATURA 2000. O přijatých kompenzačních opatřeních uvědomí Komisi.

Jestliže se na dotyčné lokalitě vyskytují prioritní typy přírodních stanovišť a/nebo prioritní druhy, pak mohou být uplatněny pouze důvody související s ochranou lidského zdraví a veřejné bezpečnosti s nesporně příznivými důsledky mimořádného významu pro životní prostředí nebo jiné naléhavé důvody převažujícího veřejného zájmu podle stanoviska Komise.“

- 6 Podle článku 7 směrnice o stanovištích „povinnosti vyplývající z ustanovení čl. 6 odst. 2, 3 a 4 této směrnice nahrazují povinnosti vyplývající z první věty čl. 4 odst. 4 směrnice 79/409/EHS, pokud jde o území označená podle čl. 4 odst. 1 nebo obdobně uznaná podle čl. 4 odst. 2 uvedené směrnice, a to ode dne provádění této směrnice nebo ode dne označení nebo uznání členským státem podle směrnice 79/409/EHS, podle toho, které datum je pozdější“.

Vnitrostátní právo

- 7 Na základě čl. 12 odst. 1 *Natuurbeschermingswet* (zákon o ochraně přírody) je zakázáno poškozovat, nechat nebo dovolit poškozovat přírodní celistvost nebo vědecky uznáný zájem chráněného přírodního stanoviště nebo jej měnit bez povolení Minister van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij (ministr pro zemědělství, přírodní dědictví a rybolov, dále jen „ministr“) nebo porušovat podmínky, s kterými je toto povolení spojeno. Podle odstavce 2 stejného článku jsou činnosti, které ovlivňují základní vlastnosti uvedené v rozhodnutí o vyhlášení chráněného přírodního stanoviště, vždy považovány za poškozující přírodní celistvost takového stanoviště nebo jeho vědecky uznáný zájem.
- 8 Z vyhlášky ze dne 17. listopadu 1993 o označení moře Waddenzee za státní přírodní stanoviště a z důvodové zprávy k této vyhlášce, která je nedílnou součástí posledně uvedené, vyplývá, že politika udělování povolení a jejich odnímání na základě *Natuurbeschermingswet* je spojena s politikou udělování povolení a jejich odnímání v rámci *Planologische Kernbeslissing Waddenzee* (ústřední rozhodnutí o rozvoji moře Waddenzee, dále jen „PKB moře Waddenzee“). Podle zmíněné důvodové zprávy je tudíž prováděním postupů podle *Natuurbeschermingswet* vytvořen odpovídající rámec pro kontrolu činností, které by případně mohly poškodit hlavní cíl PKB moře Waddenzee, tj. ochranu a trvale udržitelný rozvoj tohoto moře jako přírodního stanoviště, a zejména oblastí, ve kterých ptáci vyskytující se na tomto stanovišti nacházejí potravu, hnízdiště a zimoviště. Na tomto stanovišti jsou hospodářské činnosti člověka možné pod podmínkou jejich dostatečného posouzení ve vztahu k hlavnímu cíli. Plánované činnosti v moři Waddenzee musí být tudíž kontrolovány ve vztahu k tomuto cíli a zmíněným politickým směrům a posouzeny v závislosti na nich.

- 9 Kapitola PKB moře Waddenzee věnovaná provádění pobřežního rybolovu je provedena rozhodnutím vlády ze dne 21. ledna 1993, tj. Structuurnota Zee- en kustvisserij „Vissen naar evenwicht“. Toto rozhodnutí určuje politiku lovu lastur, zejména v moři Waddenzee, na období od 1993 do 2003 a obsahuje určitá omezení lovu srdcovky jedlé. Určité oblasti tohoto státního přírodního stanoviště jsou trvale uzavřené pro lov srdcovky jedlé a dokonce v letech chudých na potravu bylo 60 % průměrných potravních potřeb ptáků pokryto srdcovkami a slávkami. Srdcovkami a slávkami není pokryto 100 % potravních potřeb, protože tyto potřeby mohou být uspokojeny také alternativními potravními zdroji (telínkami, okrouhlenkami, mořskými kraby).
- 10 Podle PKB moře Waddenzee ze zásady obezřetnosti vyplývá, že pokud nejspolehlivější dostupné informace nechávají zjevnou pochybnost o neexistenci případných významných nepříznivých důsledků pro ekosystém, je třeba se přiklonit k ochraně moře Waddenzee. Z předkládacího usnesení vyplývá, že většina dostupných a prostudovaných vědeckých studií jednoznačně nekonstatuje existenci významných nepříznivých dopadů spojených s mechanickým lovem srdcovky jedlé na ekosystém zmíněného moře.

Spor v původním řízení a předběžné otázky

- 11 Rozhodnutími ze dne 1. července 1999 a 7. července 2000 (dále jen „rozhodnutí dotčená v původním řízení“, vydal státní tajemník za určitých podmínek PO Kokkelvisserij koncese pro mechanický lov srdcovky jedlé v ZCHO moře Waddenzee pro období od 16. srpna do 25. listopadu 1999, respektive od 14. srpna do 30. listopadu 2000.

- 12 Waddenvereniging a Vogelbeschermingsvereniging napadly tato rozhodnutí před státním tajemníkem, který rozhodnutími ze dne 23. prosince 1999 a 19. února 2001 prohlásil tyto výtky proti rozhodnutím dotčeným v původním řízení za neopodstatněné a zamítl odvolání proti těmto rozhodnutím.
- 13 Zmíněná sdružení ochrany přírody podala žalobu proti těmto zamítavým rozhodnutím k Raad van State. V podstatě uplatňovala, že lov srdcovky jedlé, jak je povolen rozhodnutími dotčenými v původním řízení, trvale ovlivňuje geomorfologii, rostlinstvo a živočišstvo na dně moře Waddenzee. Také tvrdila, že zmíněný lov zmenšuje potravní zásoby ptáků, kteří se živí srdcovkami jedlými, a to způsobuje snížení jejich populace, zejména pokud jde o mořské straky a kajky. Waddenvereniging a Vogelbeschermingsvereniging mimoto uplatňovaly, že zmíněná rozhodnutí jsou v rozporu se směrnicí o stanovištích a směrnicí o ptácích.
- 14 Pokud se jedná o otázku, zda byl čl. 6 odst. 2 až 4 směrnice o stanovištích správně proveden do nizozemského právního řádu, Raad van State uvádí, že ačkoliv článek 12 Natuurbeschermingswet nemá výslovně za cíl provést povinnosti stanovené v čl. 6 odst. 2 směrnice o stanovištích, může být vykládán v souladu s tímto ustanovením. Stejně jako u tohoto ustanovení neobsahuje Natuurbeschermingswet ani pravidla provádění čl. 6 odst. 3 a 4 zmíněné směrnice. Neexistují ani obecně závazná pravidla, která by prováděla ustanovení těchto dvou odstavců a jež by byla použitelná na moře Waddenzee jiným způsobem.
- 15 Předkládající soud rovněž připomíná, že podle Waddenvereniging a Vogelbeschermingsvereniging musí být vzhledem k rozšíření lovu srdcovky jedlé v ZCHO moře Waddenzee „plán nebo projekt“ předmětem „odpovídajícího posouzení“ na základě čl. 6 odst. 3 směrnice o stanovištích, zatímco podle státního

tajemníka se vztahuje na dotčenou činnost čl. 6 odst. 2 této směrnice, jelikož tato činnost je prováděna již mnoho let, aniž by došlo k jejímu zintenzivnění.

- 16 Co se týče vztahu mezi odstavci 2 a 3 článku 6 směrnice o stanovištích, Waddenvereniging a Vogelbeschermingsvereniging uplatňují, že přestože činnost, pro niž byly koncese vydány, musí být posouzena jako „plán“ nebo „projekt“ ve smyslu odstavce 3 tohoto článku, musí nicméně podléhat kontrole podle odstavce 2 tohoto článku. Tudíž je třeba přezkoumat, zda zmíněný odstavec 3 musí být považován za zvláštní podmínku pravidel uvedených v odstavci 2 v tom smyslu, že oba odstavce se musí použít kumulativně, nebo za ustanovení, které má odlišný a samostatný dosah v tom smyslu, že odstavec 2 se týká stávajícího použití, zatímco odstavec 3 se vztahuje na nové plány a projekty.
- 17 Raad van State se rovněž táže, za jakých podmínek je třeba přistoupit k „odpovídajícímu posouzení“ důsledků plánu nebo projektu pro příslušnou lokalitu. Tento soud se mimoto ptá, jaká jsou kritéria, na základě kterých je třeba posoudit, zda se jedná o „vhodná opatření“ nebo „odpovídající posouzení“ s ohledem na pravidlo uvedené v čl. 6 odst. 3 směrnice o stanovištích, podle kterého schválí příslušné orgány plán nebo projekt teprve poté, co se ujistí, že nebude mít nepříznivý účinek na celistvost příslušné lokality.
- 18 Konečně tento soud považuje za užitečné vědět, zda čl. 6 odst. 2 a 3 směrnice o stanovištích mají přímý účinek.

- 19) Za těchto podmínek rozhodl Raad van State přerušit řízení a položit Soudnímu dvoru následující předběžné otázky:

„1) a) Je namístě vykládat pojmy ‚plán nebo projekt‘ uvedené v čl. 6 odst. 3 směrnice Rady 92/43/EHS ze dne 21. května 1992 o ochraně přírodních stanovišť, volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin v tom smyslu, že se vztahují také na činnost vykonávanou již mnoho let, ale k níž je vydávána každý rok koncese na omezené období, přičemž tato koncese předpokládá pokaždé nové posouzení možnosti vykonávat tuto činnost a části lokality, kde může být vykonávána?

b) V případě záporné odpovědi na první otázku písm. a) je namístě považovat dotčenou činnost za ‚plán nebo projekt‘, pokud se její intenzita v průběhu let zvýšila nebo pokud koncese mohou vést k takovému zvýšení?

2) a) Pokud z odpovědi na první otázku vyplývá, že se jedná o ‚plán nebo projekt‘ ve smyslu čl. 6 odst. 3 směrnice o stanovištích, je namístě považovat čl. 6 odst. 3 směrnice o stanovištích za zvláštní podmínku pravidel uvedených v odstavci 2, nebo za ustanovení, které má odlišný dosah a je samostatné v tom smyslu, že například:

i) odstavec 2 se vztahuje na stávající použití a odstavec 3 na nové plány a projekty, nebo že

ii) odstavec 2 se vztahuje na opatření týkající se péče a odstavec 3 na jiná opatření, nebo že

iii) odstavec 3 se vztahuje na plány a projekty a odstavec 2 na jiné činnosti?

b) V případě, že je namístě považovat čl. 6 odst. 3 směrnice o stanovištích za zpřesnění pravidel uvedených v odstavci 2, mohou se tyto odstavce použít kumulativně?

3) a) Je namístě vykládat čl. 6 odst. 3 směrnice o stanovištích v tom smyslu, že již existuje ‚plán nebo projekt‘, pokud daná činnost může ovlivnit dotčenou lokalitu (a že je třeba pak přistoupit k ‚odpovídajícímu posouzení‘ pro zjištění, zda jej ovlivňuje ‚významně‘), nebo z tohoto ustanovení vyplývá, že je namístě přistoupit k ‚odpovídajícímu posouzení‘ pouze tehdy, je-li (dostatečně) pravděpodobné, že ‚plán nebo projekt‘ ovlivní významně lokalitu?

b) Na základě jakých kritérií je namístě posoudit, zda plán nebo projekt ve smyslu čl. 6 odst. 3 směrnice o stanovištích, který není přímo spojený nebo nezbytný pro péči o lokalitu, může významně ovlivnit tuto lokalitu, ať už samostatně nebo v kombinaci s jinými plány nebo projekty?

- 4) a) Na základě jakých kritérií je namístě v souvislosti s použitím článku 6 směrnice o stanovištích posoudit, zda se jedná o ‚vhodná opatření‘ ve smyslu odstavce 2 tohoto ustanovení, nebo o ‚odpovídající posouzení‘, s přihlédnutím také k ujištění vyžadovanému před schválením plánu nebo projektu ve smyslu odstavce 3?
- b) Mají pojmy ‚vhodná opatření‘ a ‚odpovídající posouzení‘ samostatný význam, nebo je namístě je posoudit s přihlédnutím k čl. 174 odst. 2 ES, a zejména k zásadě obezřetnosti, kterou zmiňuje?
- c) Pokud je namístě přihlédnout k zásadě obezřetnosti zmíněné v čl. 174 odst. 2 ES, znamená to, že daná činnost, v tomto případě lov srdcovky jedlé, může být povolena, pokud neexistuje žádná zjevná pochybnost o přítomnosti případných významných účinků, nebo může být povolena, pouze když neexistuje žádná pochybnost o nepřítomnosti takových účinků nebo když tato nepřítomnost může být s jistotou prokázána?
- 5) Má čl. 6 odst. 2 nebo 3 směrnice o stanovištích přímý účinek v tom smyslu, že se ho jednotlivci mohou dovolávat před vnitrostátním soudcem a tento soudce, jak vyplývá mimo jiné z rozsudku [ze dne 14. prosince 1995] Peterbroeck [(C-312/93, Recueil, s. I-4599)], musí zajistit právní ochranu vyplývající z tohoto přímého účinku pro subjekty s procesní způsobilostí?“

20 Usnesením ze dne 28. dubna 2004 byla zamítnuta žádost PO Kokkelvisserij o povolení předložit písemná vyjádření ke stanovisku generální advokátky nebo o možnost odpovědět na toto stanovisko jiným způsobem.

K předběžným otázkám

K první otázce

K první otázce písm. a)

- 21 První otázkou písm. a) se předkládající soud v podstatě táže, zda se pojem „plán“ nebo „projekt“ uvedený v čl. 6 odst. 3 směrnice o stanovištích vztahuje na mechanický lov srdcovky jedlé, který je vykonáván již mnoho let, ale k němuž je vydávána koncese každý rok na omezené období, přičemž tato koncese pokaždé předpokládá nové posouzení jak možnosti vykonávat tuto činnost, tak i lokality, kde může být vykonávána.
- 22 Podle desátého bodu odůvodnění směrnice o stanovištích „musí být přiměřeně hodnoceny veškeré plány a programy, které by mohly významně ovlivnit cíle ochrany v lokalitě, která již byla k ochraně navržena nebo bude navržena v budoucnosti“. Tento bod odůvodnění nachází své vyjádření v čl. 6 odst. 3 této směrnice, který zejména stanoví, že plán nebo projekt, který bude mít pravděpodobně na dotčenou lokalitu významný vliv, může být povolen pouze po předběžném posouzení jeho důsledků pro lokalitu.
- 23 Směrnice o stanovištích nevymezuje pojmy „plán“ a „projekt“.

- 24 Naproti tomu směrnice Rady 85/337/EHS ze dne 27. června 1985 o posuzování vlivů některých veřejných a soukromých záměrů na životní prostředí (Úř. věst. L 175, s. 40; Zvl. vyd. 15/01, s. 248), jejíž šestý bod odůvodnění uvádí, že povolení pro záměry, které by mohly mít významný vliv na životní prostředí, by mělo být vydáno jen po předchozím posouzení jejich případných významných vlivů na životní prostředí, vymezuje ve svém čl. 1 odst. 2 pojem záměr takto:

„— provádění stavebních prací nebo výstavba jiných zařízení nebo děl,

— jiné zásahy do přírodního prostředí a krajiny včetně těch, které se týkají těžby nerostných surovin.“

- 25 Pojem „záměr“, jak je vymezen v čl. 1 odst. 2 druhé odrážce směrnice 85/337, se vztahuje na činnost, jakou je mechanický lov srdcovky jedlé.

- 26 Takový pojem „záměr“ je rozhodný pro vymezení pojmu plán nebo projekt ve smyslu směrnice o stanovištích, která, jak vyplývá z výše uvedeného, má za cíl, stejně jako směrnice 85/337, vyloučit, aby činnosti, které mohou mít vliv na životní prostředí, byly povoleny bez předběžného posouzení jejich vlivů na životní prostředí.

27 Pojem plán nebo projekt uvedený v čl. 6 odst. 3 směrnice o stanovištích se tudíž vztahuje na takovou činnost, jakou je mechanický lov srdcovky jedlé.

28 Skutečnost, že zmíněná činnost je vykonávána pravidelně již mnoho let v dotčené lokalitě a že pro její výkon je nutné obdržet každý rok koncesi, jejíž vydání pokaždé vyžaduje nové posouzení jak možnosti vykonávat tuto činnost, tak i lokality, kde může být vykonávána, nepředstavuje sama o sobě překážku, aby tato činnost mohla být při každé žádosti považována za odlišný plán nebo projekt ve smyslu směrnice o stanovištích.

29 Je tedy namístě na první otázku písm. a) odpovědět tak, že pojem „plán“ nebo „projekt“ ve smyslu čl. 6 odst. 3 směrnice o stanovištích se vztahuje na mechanický lov srdcovky jedlé, který je vykonáván již mnoho let, ale k němuž je vydávána každý rok koncese na omezené období, přičemž tato koncese pokaždé předpokládá nové posouzení jak možnosti vykonávat tuto činnost, tak i lokality, kde může být vykonávána.

K první otázce písm. b)

30 Vzhledem k odpovědi na první otázku písm. a) není namístě odpovědět na první otázku písm. b).

K druhé otázce

- 31 Svou druhou otázkou se předkládající soud v podstatě táže, jaká je povaha vztahu mezi odstavci 2 a 3 článku 6 směrnice o stanovištích.
- 32 Je třeba připomenout, že čl. 6 odst. 2 směrnice o stanovištích ve spojení s článkem 7 této směrnice ukládá členským státům přijmout vhodná opatření, aby se vyloučila v ZCHO poškozování stanovišť, jakož i významná vyrušování druhů, pro něž jsou tato území určena.
- 33 Pokud jde o čl. 6 odst. 3 směrnice o stanovištích, ten stanoví, že příslušné vnitrostátní orgány schválí plán nebo projekt, který s určitou lokalitou přímo nesouvisí nebo není pro péči o ni nezbytný, avšak bude mít pravděpodobně na tuto lokalitu významný vliv, teprve poté, co se na základě odpovídajícího posouzení důsledků tohoto plánu nebo projektu pro lokalitu ujistí, že tento plán nebo projekt nebude mít nepříznivý účinek na celistvost lokality.
- 34 Toto posledně zmíněné ustanovení zavádí tedy postup, jehož cílem je pomocí předběžné kontroly zajistit, aby plán nebo projekt, který s určitou lokalitou přímo nesouvisí nebo není pro péči o ni nezbytný, avšak bude mít pravděpodobně na tuto lokalitu významný vliv, byl povolen, pouze pokud nebude mít nepříznivý vliv na celistvost lokality.
- 35 Skutečnost, že plán nebo projekt byl povolen podle postupu stanoveného v čl. 6 odst. 3 směrnice o stanovištích, činí zbytečným, pokud jde o nepříznivý účinek na

chráněnou lokalitu, na níž se zmíněný plán nebo projekt vztahuje, současné použití normy všeobecné ochrany uvedené v odstavci 2 tohoto článku.

- 36 Povolení plánu nebo projektu odsouhlaseného na základě čl. 6 odst. 3 směrnice o stanovištích totiž nezbytně předpokládá, že se na tento plán nebo projekt pohlíží tak, že nemůže mít nepříznivý účinek na celistvost příslušné lokality, a proto nemůže způsobit poškozování nebo významná vyrušování ve smyslu odstavce 2 téhož článku.
- 37 Nicméně nemůže být vyloučeno, že se takový plán nebo projekt následně, i když se příslušné vnitrostátní orgány nedopustily žádného nesprávného posouzení, stane způsobit takové poškozování nebo vyrušení. Za těchto podmínek použití čl. 6 odst. 2 směrnice o stanovištích umožňuje uskutečňovat základní cíl zachování, ochrany a zlepšování kvality životního prostředí, včetně ochrany přírodních stanovišť, volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin, jak je uveden v prvním bodě odůvodnění této směrnice.
- 38 V důsledku toho je namísto na druhou otázku odpovědět tak, že čl. 6 odst. 3 směrnice o stanovištích zavádí postup, jehož cílem je pomocí předběžné kontroly zajistit, aby plán nebo projekt, který s určitou lokalitou přímo nesouvisí nebo není pro péči o ni nezbytný, avšak bude mít pravděpodobně na tuto lokalitu významný vliv, byl povolen, pouze pokud nebude mít nepříznivý vliv na celistvost lokality, zatímco čl. 6 odst. 2 zmíněné směrnice stanoví povinnost obecné ochrany, která spočívá ve vyloučení poškozování, jakož i vyrušování, která by mohla mít významný vliv z hlediska cílů směrnice a nemůže se použít současně s odstavcem 3 téhož článku.

Ke třetí otázce

Ke třetí otázce písm. a)

- 39 Je třeba připomenout, že podle první věty čl. 6 odst. 3 směrnice o stanovištích jakýkoli plán nebo projekt, který s určitou lokalitou přímo nesouvisí nebo není pro péči o ni nezbytný, avšak bude mít pravděpodobně na tuto lokalitu významný vliv, a to buď samostatně, nebo v kombinaci s jinými plány nebo projekty, podléhá odpovídajícímu posouzení svých důsledků pro lokalitu z hlediska cílů její ochrany.
- 40 Požadavek odpovídajícího posouzení důsledků plánu nebo projektu tak podléhá podmínce, že tento plán nebo projekt bude mít pravděpodobně na tuto lokalitu významný vliv.
- 41 Použití mechanismu ochrany životního prostředí stanoveného v čl. 6 odst. 3 směrnice o stanovištích tudíž nepředpokládá, jak to ostatně vyplývá z pokynů k výkladu tohoto článku vypracovaných Komisí, s názvem „Péče o lokality Natura 2000 – Ustanovení článku 6 směrnice o ‚stanovištích‘ (92/43/EHS)“, jistotu, že předmětný plán nebo projekt budou mít významný vliv na dotčenou lokalitu, ale vyplývá z pouhé pravděpodobnosti, že se zmíněným plánem nebo projektem je spojen takový účinek.
- 42 Co se týče čl. 2 odst. 1 směrnice 85/337, jehož znění je v podstatě podobné znění čl. 6 odst. 3 směrnice o stanovištích, ten stanoví, že „členské státy přijmou všechna opatření nezbytná k zajištění, aby ještě před vydáním povolení byly záměry, které mohou mít významný vliv na životní prostředí [...], posouzeny z hlediska jejich vlivů“, Soudní dvůr měl za to, že takovými záměry jsou ty záměry, u nichž je nebezpečí, že budou mít významný vliv na životní prostředí (viz v tomto smyslu

rozsudek ze dne 29. dubna 2004, Komise v. Portugalsko, C-117/02, Recueil, s. I-5517, bod 85).

- 43 Z toho vyplývá, že první věta čl. 6 odst. 3 směrnice o stanovištích podřizuje požadavek odpovídajícího posouzení důsledků plánu nebo projektu podmínce, že existuje pravděpodobnost nebo nebezpečí, že tento plán nebo projekt bude mít významný vliv na dotčenou lokalitu.
- 44 S přihlédnutím zejména k zásadě obezřetnosti, jež je jedním ze základů politiky vysoké úrovně ochrany prováděné Společenstvím v oblasti životního prostředí v souladu s čl. 174 odst. 2 prvním pododstavcem ES a v jejímž světle má být směrnice o stanovištích vykládána, takové nebezpečí existuje, pokud není možno na základě objektivních skutečností vyloučit, že zmíněný plán nebo projekt bude mít na lokalitu významný vliv (viz analogicky zejména rozsudek ze dne 5. května 1998, Spojené království v. Komise, C-180/96, Recueil, s. I-2265, body 50, 105 a 107). Takový výklad podmínky, jíž je podřízeno posouzení důsledků plánu nebo projektu pro určenou lokalitu, který předpokládá, že v případě pochybností ohledně významného vlivu, je namíste přistoupit k takovému posouzení, umožňuje účinně vyloučit povolení plánů nebo projektů, které budou mít nepříznivý účinek na celistvost příslušné lokality, a přispívá tudíž k tomu, aby v souladu s třetím bodem odůvodnění a čl. 2 odst. 1 směrnice o stanovištích byl dosažen cíl této směrnice, a sice zajistit biologickou rozmanitost zachováním přírodních stanovišť, volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin.
- 45 Vzhledem k výše uvedenému je třeba na třetí otázku písm. a) odpovědět tak, že první věta čl. 6 odst. 3 směrnice o stanovištích musí být vykládána v tom smyslu, že jakýkoliv plán nebo projekt, který s určitou lokalitou přímo nesouvisí nebo není pro

péči o ni nezbytný, podléhá odpovídajícímu posouzení svých důsledků pro lokalitu z hlediska cílů její ochrany, pokud na základě objektivních skutečností není možno vyloučit, že bude mít pravděpodobně na tuto lokalitu významný vliv, a to buď samostatně, nebo v kombinaci s jinými plány nebo projekty.

K třetí otázce písm. b)

- 46 Jak vyplývá z první věty čl. 6 odst. 3 směrnice o stanovištích ve spojení s desátým bodem odůvodnění této směrnice, je význam důsledků pro lokalitu plánu nebo projektu, který přímo nesouvisí s lokalitou nebo není pro péči o ni nezbytný, posuzován ve vztahu k cílům ochrany lokality.
- 47 Rovněž pokud u takového plánu nebo projektu, který nemá důsledek pro zmíněnou lokalitu, není nebezpečí, že může ohrozit cíle ochrany lokality, nemůže být na něj pohlíženo jako na plán nebo projekt, který bude mít pravděpodobně významný vliv na dotčenou lokalitu.
- 48 Opačně, pokud je u takového plánu nebo projektu nebezpečí, že může ohrozit cíle ochrany dotčené lokality, musí být na něj nezbytně pohlíženo jako na plán nebo projekt, který bude mít pravděpodobně významný vliv na tuto lokalitu. V rámci výhledového posouzení účinků, které jsou spojeny se zmíněným plánem nebo projektem, musí být význam těchto účinků, jak tvrdila v podstatě Komise, určen zejména ve světle zvláštních vlastností a podmínek životního prostředí lokality dotčené plánem nebo projektem.

- 49 Je tudíž namístě odpovědět na třetí otázku písm. b) tak, že na základě první věty čl. 6 odst. 3 směrnice o stanovištích, pokud existuje nebezpečí, že plán nebo projekt, který s určitou lokalitou nesouvisí nebo není pro péči o ni nezbytný, může ohrozit cíle ochrany této lokality, musí být na něj pohlíženo jako na plán nebo projekt, který bude mít pravděpodobně významný vliv na tuto lokalitu. Posouzení zmíněného nebezpečí musí být provedeno zejména ve světle zvláštních vlastností a podmínek životního prostředí lokality dotčené takovým plánem nebo projektem.

Ke čtvrté otázce

- 50 Svou čtvrtou otázkou písm. a) až c) předkládající soud v podstatě žádá Soudní dvůr o upřesnění jednak pojmu „vhodná opatření“ ve smyslu čl. 6 odst. 2 směrnice o stanovištích, jakož i pojmu „odpovídající posouzení“ ve smyslu odstavce 3 tohoto článku, a jednak se táže, za jakých podmínek může být taková činnost, jakou je mechanický lov srdcovky jedlé, povolena.
- 51 Ve světle souvislosti sporu v původním řízení, jakož i výše uvedených úvah, a zejména odpovědí na první dvě otázky, není nezbytné, jak připomíná i generální advokátka v bodě 116 svého stanoviska, odpovědět na čtvrtou otázku, pokud se jedná o čl. 6 odst. 2 směrnice o stanovištích.
- 52 Co se týče pojmu „odpovídající posouzení“ ve smyslu čl. 6 odst. 3 směrnice o stanovištích, je třeba podotknout, že tato směrnice nevymezuje žádný zvláštní způsob provedení takového posouzení.

- 53 Nicméně podle samotného znění tohoto ustanovení musí schválení plánu nebo projektu předcházet odpovídající posouzení důsledků pro lokalitu dotčenou plánem nebo projektem, přičemž musí být zohledněny kumulativní účinky, které vyplývají z kombinace tohoto plánu nebo projektu s jinými plány nebo projekty s ohledem na cíle ochrany dotčené lokality.
- 54 Takové posouzení tedy předpokládá, aby s přihlédnutím k nejlepšímu vědeckým poznatkům v dané oblasti byly identifikovány všechny stránky plánu nebo projektu, které mohou samostatně nebo v kombinaci s jinými plány nebo projekty ovlivnit zmíněné cíle. Tyto cíle mohou, jak vyplývá z článků 3 a 4 směrnice o stanovištích, a zejména z odstavce 4 posledně uvedeného ustanovení, být určeny zejména podle významu lokality pro zachování nebo obnovu příznivého stavu z hlediska ochrany u typu přírodního stanoviště uvedeného v příloze I nebo druhu uvedeného v příloze II a pro ekologickou soudržnost sítě NATURA 2000 a také podle toho, jak jsou tyto lokality ohroženy postupným znehodnocováním nebo zničením.
- 55 Pokud jde o otázku, za jakých podmínek může být povolena taková činnost, jakou je mechanický lov srdcovky jedlé, je třeba připomenout, že vzhledem k čl. 6 odst. 3 směrnice o stanovištích a odpovědi na první otázku, náleží příslušným vnitrostátním orgánům, aby s přihlédnutím k výsledkům hodnocení důsledků pro lokalitu schválily tento projekt nebo plán teprve poté, co se ujistí, že nebude mít nepříznivý účinek na celistvost příslušné lokality.
- 56 Je tudíž prokázáno, že povolení předmětného plánu nebo projektu může být uděleno pouze za podmínky, že se příslušné vnitrostátní orgány ujistily, že tento plán nebo projekt nebude mít škodlivé účinky na celistvost dotčené lokality.

- 57 Rovněž existuje-li nejistota ohledně nepřítomnosti škodlivých účinků na celistvost zmíněné lokality spojených s plánem nebo projektem, musí příslušný vnitrostátní orgán zamítnout povolení plánu nebo projektu.
- 58 V tomto ohledu je nutno konstatovat, že kritérium pro udělení povolení stanovené ve druhé větě čl. 6 odst. 3 směrnice o stanovištích zahrnuje zásadu obezřetnosti (viz rozsudek ze dne 5. května 1998, National Farmers' Union a další, C-157/96, Recueil, s. I-2211, bod 63) a umožňuje předem zabránit nepříznivému účinku na celistvost chráněných lokalit způsobenému zamýšlenými plány nebo projekty. Méně striktní kritérium pro udělení povolení než kritérium dotčené nemůže účinně zajistit dosažení cíle ochrany lokalit, ke kterému směřuje zmíněné ustanovení.
- 59 Podle čl. 6 odst. 3 směrnice o stanovištích tak s přihlédnutím k výsledkům odpovídajícího posouzení důsledků mechanického lovu srdcovky jedlé na příslušnou lokalitu z hlediska cílů její ochrany, povolí příslušné vnitrostátní orgány takovou činnost pouze za podmínky, že se ujistily, že tato činnost nebude mít škodlivé účinky na celistvost této lokality. O takový případ jde, pokud z vědeckého hlediska neexistuje žádná důvodná pochybnost o nepřítomnosti takových účinků (viz analogicky rozsudek ze dne 9. září 2003, Monsanto Agricoltura Italia a další, C-236/01, Recueil, s. I-8105, body 106 a 113).
- 60 V opačném případě může být mechanický lov srdcovky jedlé případně povolen podle čl. 6 odst. 4 směrnice o stanovištích, jsou-li splněny v něm stanovené podmínky.
- 61 S ohledem na výše uvedené je třeba na čtvrtou otázku odpovědět tak, že na základě čl. 6 odst. 3 směrnice o stanovištích předpokládá odpovídající posouzení důsledků plánu nebo projektu na příslušnou lokalitu, aby před schválením plánu nebo

projektu byly, s přihlédnutím k nejlepším vědeckým poznatkům v dané oblasti, identifikovány všechny stránky plánu nebo projektu, které mohou samostatně nebo v kombinaci s jinými plány nebo projekty ovlivnit cíle ochrany této lokality. S přihlédnutím k výsledkům odpovídajícího posouzení důsledků mechanického lovu srdcovky jedlé na příslušnou lokalitu z hlediska cílů její ochrany povolí příslušné vnitrostátní orgány takovou činnost pouze za podmínky, že se ujistily, že činnost nebude mít škodlivé účinky na celistvost této lokality. O takový případ jde, pokud neexistuje z vědeckého hlediska žádná důvodná pochybnost o nepřítomnosti takových účinků.

K páté otázce

- 62 Vzhledem ke zjištění v bodě 51 tohoto rozsudku v projednávaném případě není nezbytné přezkoumat pátou otázku v rozsahu, v němž se týká čl. 6 odst. 2 směrnice o stanovištích.
- 63 Tudíž je třeba se omezit na přezkum zmíněné otázky, pokud se jedná o čl. 6 odst. 3 směrnice o stanovištích.
- 64 Svou pátou otázkou se předkládající soud v podstatě táže, zda pokud je vnitrostátní soud vyzván, aby ověřil legalitu povolení plánu nebo projektu ve smyslu čl. 6 odst. 3 směrnice o stanovištích, může ověřit, zda meze volného uvážení příslušných vnitrostátních orgánů stanovené tímto ustanovením byly dodrženy, i když směrnice nebyla provedena v právním řádu dotčeného členského státu, přestože lhůta stanovená za tímto účelem uplynula.

- 65 V tomto ohledu je třeba připomenout, že povinnost členského státu přijmout všechna opatření nezbytná k dosažení výsledku stanoveného směrnicí je závaznou povinností uloženou čl. 249 třetím pododstavcem ES a samotnou směrnicí. Tato povinnost přijmout všechna všeobecná nebo zvláštní opatření je uložena všem orgánům členských států, včetně soudů v rámci jejich pravomocí (viz rozsudek ze dne 24. října 1996, Kraaijeveld a další, C-72/95, Recueil, s. I-5403, bod 55).
- 66 Pokud jde o právo jednotlivce dovolávat se směrnice a právo vnitrostátního soudce vzít ji v úvahu, se závazným účinkem, který článek 249 ES přiznává směrnicí, je neslučitelné v zásadě vyloučit, aby se dotčené osoby nemohly dovolat povinností, kterou ukládá. Zvláště v případech, v nichž orgány Společenství prostřednictvím směrnice ukládají členským státům povinnost určitého chování, by byl oslaben užitečný účinek takového aktu, pokud by subjektům s procesní způsobilostí bylo bráněno se jí dovolávat před soudem a vnitrostátním soudům ji vzít v úvahu jako část práva Společenství k tomu, aby v mezích možnosti jím vymezených, co se týče formy a prostředků provedení směrnice, ověřily, zda vnitrostátní zákonodárce nepřekročil meze volného uvážení vymezené směrnicí (viz výše uvedený rozsudek Kraaijeveld a další, bod 56). Je tomu tak stejně, pokud jde o ověření, zda v případě neprovedení rozhodného ustanovení dotčené směrnice do vnitrostátního práva nepřekročil vnitrostátní orgán, který přijal napadený akt, meze volného uvážení vymezené zmíněnou směrnicí.
- 67 Konkrétněji, co se týče mezí volného uvážení vymezených v čl. 6 odst. 3 směrnice o stanovištích, z tohoto ustanovení plyne, že v takovém případě, jako je případ v původním řízení, povolí příslušné vnitrostátní orgány, s přihlédnutím k výsledkům odpovídajícího posouzení důsledků mechanického lovu srdcovky jedlé pro dotčenou lokalitu z hlediska cílů její ochrany, tuto činnost pouze za podmínky, že se ujistily, že

tato činnost nebude mít škodlivé účinky na celistvost této lokality, a tudíž že neexistuje z vědeckého hlediska přiměřená pochybnost o neexistenci takových účinků (viz bod 59 tohoto rozsudku).

68 Taková podmínka by tudíž nebyla splněna v případě, kdyby vnitrostátní orgány povolily zmíněnou činnost při existenci nejistoty ohledně nepřítomnosti škodlivých účinků na dotčenou lokalitu.

69 Z toho vyplývá, že čl. 6 odst. 3 směrnice o stanovištích může být vzat v úvahu vnitrostátním soudcem za účelem ověření, zda vnitrostátní orgán, který vydal povolení plánu nebo projektu, nepřekročil meze volného uvážení vymezené dotčeným ustanovením.

70 V důsledku toho je třeba na pátou otázku odpovědět tak, že pokud je vnitrostátní soud vyzván, aby ověřil legalitu povolení plánu nebo projektu ve smyslu čl. 6 odst. 3 směrnice o stanovištích, může ověřit, zda meze volného uvážení příslušných vnitrostátních orgánů stanovené tímto ustanovením byly dodrženy, i když toto ustanovení nebylo provedeno do právního řádu dotčeného členského státu, přestože lhůta stanovená za tímto účelem uplynula.

K nákladům řízení

71 Vzhledem k tomu, že řízení má, pokud jde o účastníky původního řízení, povahu incidenčního řízení vzhledem ke sporu probíhajícímu před vnitrostátním soudem, je k rozhodnutí o nákladech řízení příslušný uvedený soud. Výdaje vzniklé předložením jiných vyjádření Soudnímu dvoru než vyjádření účastníků řízení se nenahrazují.

Z těchto důvodů Soudní dvůr (velký senát) rozhodl takto:

- 1) Pojem „plán“ nebo „projekt“ ve smyslu čl. 6 odst. 3 směrnice Rady 92/43/EHS ze dne 21. května 1992 o ochraně přírodních stanovišť, volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin se vztahuje na mechanický lov srdcovky jedlé, který je vykonáván již mnoho let, ale k němuž je vydávána každý rok koncese na omezené období, přičemž tato koncese pokaždé předpokládá nové posouzení jak možnosti vykonávat tuto činnost, tak i lokality, kde může být vykonávána.

- 2) Článek 6 odst. 3 směrnice 92/43 zavádí postup, jehož cílem je pomocí předběžné kontroly zajistit, aby plán nebo projekt, který s určitou lokalitou přímo nesouvisí nebo není pro péči o ni nezbytný, avšak bude mít pravděpodobně na tuto lokalitu významný vliv, byl povolen, pouze pokud nebude mít nepříznivý vliv na celistvost lokality, zatímco čl. 6 odst. 2 zmíněné směrnice stanoví povinnost obecné ochrany, která spočívá ve vyloučení poškozování, jakož i vyrušování, která by mohla mít významný vliv z hlediska cílů směrnice a nemůže se použít současně s odstavcem 3 téhož článku.

- 3) a) První věta čl. 6 odst. 3 směrnice 92/43 musí být vykládána v tom smyslu, že jakýkoliv plán nebo projekt, který s určitou lokalitou přímo nesouvisí nebo není pro péči o ni nezbytný, podléhá odpovídajícímu posouzení svých důsledků pro lokalitu z hlediska cílů její ochrany, pokud na základě objektivních skutečností není možno vyloučit, že bude mít pravděpodobně na tuto lokalitu významný vliv, a to buď samostatně, nebo v kombinaci s jinými plány nebo projekty.

- b) Na základě první věty čl. 6 odst. 3 směrnice 92/43 pokud existuje nebezpečí, že plán nebo projekt, který s určitou lokalitou nesouvisí nebo

